

Zgoda walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) na zawarcie przez spółkę umowy poręczenia za dług małżonka członka zarządu tej spółki

Zawarcie przez spółkę akcyjną umowy poręczenia za dług małżonka pozostającego z członkiem zarządu tej spółki w ustroju wspólności ustawowej wymaga zgody walnego zgromadzenia (art. 15 § 1 KSH).

Uchwała SN z 12.1.2022 r., III CZP 67/22

Przedmiotowa sprawa dotyczyła pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego, w którym spółka F. S.A. poddała się względem M.P. egzekucji ze stosunku poręczenia. Spółka powódka udzieliła tego poręczenia małżeństwu J.D. i I.D. za dług pozwanego, który wynikał z umowy pożyczki. W momencie udzielenia poręczenia J.D. pełnił funkcję członka zarządu spółki. Walne zgromadzenie powódki nie wyraziło zgody na poręczenie za zobowiązania J.D.

Sąd okręgowy pozbawił częściowo mocy wykonawczej tytuł wykonawczy zaopatrzonej w klauzulę wykonalności. W odniesieniu do pozostałej części powództwa apelację od wyroku SO wniosła powódka. Zarzuciła ona naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 15 § 1 w zw. z art. 17 § 1 KSH, m.in. poprzez błędną interpretację zwrotu „na rzecz”. Powódka podniosła, że nie jest słuszne stwierdzenie, iż zawarcie umowy poręczenia z małżonkiem członka zarządu spółki kapitałowej, gdy pomiędzy małżonkami istnieje ustrój małżeńskiej wspólności majątkowej, nie stanowi umowy na rzecz członka zarządu. W przekonaniu powódki pojęcie to powinno być rozumiane szerzej, wskazując rzeczywistego beneficjenta umowy, którym w danym przypadku jest członek zarządu spółki. To zaś doprowadziło do błędnego uznania, że umowa poręczenia została ważnie zawarta na rzecz małżonki członka zarządu.

W związku z powyższym SA przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne: „Czy zawarcie przez spółkę akcyjną umowy, w której poręcza ona zobowiązanie małżonki członka zarządu tej spółki, w przypadku istnienia ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej pomiędzy członkiem zarządu a małżonką, objęte jest dyspozycją art. 15 § 1 KSH?”.

Jako punkt wyjścia do dalszej analizy i podjęcia uchwały SN uznał konieczność jednoznacznego określenia zakresu pojęcia „na rzecz którejkolwiek z tych osób”. W doktrynie i orzecznictwie dostrzeżono problem „pozycjonowania” umów, które spółka zawiera z małżonkiem funkcjonariusza, w kontekście stosowania art. 15 § 1 KSH. W tej kwestii są dwa odmienne stanowiska. Pierwsze zakłada szersze rozumienie zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz”. Według tego stanowiska art. 15 § 1 KSH może mieć zastosowanie do umów zawartych przez spółkę z małżonkiem funkcjonariusza, jeśli można stwierdzić, że faktycznym beneficjentem takiej umowy jest sam funkcjonariusz. Drugie stanowisko zakłada węższe rozumienie zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz”. Zgodnie z nim wymóg uzyskania zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) dotyczy jedynie umów, które spółka kapitałowa zawiera „na rzecz” członka zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurenta i likwidatora, o ile takie umowy są oświadczeniem na rzecz osoby trzeciej zgodnie z art. 393 KC, a uprawnionym do niej jest sam wspomniany funkcjonariusz. Innymi słowy, art. 15 § 1 KSH może być stosowany w przypadku umów zawieranych przez spółkę z małżonkiem funkcjonariusza, ale tylko w sytuacji, gdy umowa wyraźnie przewiduje, że spółka będzie świadczyć na rzecz tego funkcjonariusza.

SN, rozpatrując zagadnienie, podjął uchwałę: Zawarcie przez spółkę akcyjną umowy poręczenia za dług małżonka pozostającego z członkiem zarządu tej spółki w ustroju wspólności ustawowej wymaga zgody walnego zgromadzenia (art. 15 § 1 KSH).

W omawianej uchwale SN rozstrzygnął sporną w doktrynie i orzecznictwie kwestię dotyczącą interpretacji zwrotu „na rzecz” i opowiedział się za przyjęciem szerszego rozumienia zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz”, powołując za tym cztery argumenty:

- (i) znaczenie wyników wykładni funkcjonalnej przepisu. Celem przepisu jest ochrona interesu spółki kapitałowej przed niewłaściwym wykorzystaniem kompetencji do jej reprezentowania przez funkcjonariuszy, którzy mogą dążyć do realizacji własny-

- ch celów kosztem interesu spółki i jej wspólników. Dlatego też wprowadzono wymóg uzyskania zgody zgromadzenia wspólników;
- (ii) wykładnia funkcjonalna nie prowadzi do wniosków, które w sposób oczywisty kolidują z wynikami wykładni językowej art. 15 § 1 KSH. W przepisie nie ma informacji, że dotyczy on tylko umów, o których mowa w art. 393 KC, użyto ogólnego sformułowania „na rzecz”;
 - (iii) wąskie podejście do wykładni zwrotu „na rzecz” będzie prowadziło do wyłączenia spod dyspozycji art. 15 § 1 KSH licznych umów spółki z osobami trzecimi, niemających charakteru *pactum in favorem tertii*, ale prowadzących po pozyskiwaniu korzyści przez funkcjonariusza spółki;
 - (iv) stosowanie argumentów funkcjonalnych przy określeniu zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz” odpowiada preferowanemu dotychczas w orzecznictwie podejściu interpretacyjnemu do tego przepisu.

Komentarz

Artykuł 15 KSH był już przedmiotem wpisu ius.focus, jednak uprzednio dotyczył art. 15 § 2 KSH i odnosił się do konieczności uzyskania zgody zgromadzenia wspólników spółki dominującej na udzielenie przez zależną spółkę z o.o. poręczenia na wekslu wystawionym przez członka zarządu dominującej spółki z o.o. Przedmiotowy wpis dotyczy zaś wymogu uzyskania zgody walnego zgromadzenia na zawarcie przez spółkę akcyjną umowy poręczenia za dług małżonka pozostającego z członkiem zarządu tej spółki w ustroju wspólności ustawowej.

W art. 15 § 1 KSH wprost wskazano, że zawarcie przez spółkę kapitałową umowy poręczenia z członkiem zarządu wymaga zgody zgromadzenia wspólników albo walnego zgromadzenia. Z tego powodu SN słusznie stwierdził, że kluczowym punktem do dalszej analizy rozpoznawanej sprawy powinno być jednoznaczne określenie zakresu pojęcia „na rzecz którejkolwiek z tych osób”.

W orzecznictwie ugruntowała się wykładania funkcjonalna art. 15 KSH i powstała teoria „beneficjenta rzeczywistego” wyznaczająca ramy zastosowania tego przepisu. W wyroku SN z 7.2.2019 r., sygn. II CSK 8/18, Legalis, sąd wskazał, że art. 15 § 1 KSH dotyczy umów zawartych z funkcjonariuszami spółki kapitałowej lub „na rzecz takiej osoby”. Oznacza to, że jeśli rzeczywistym beneficjentem umowy jest funkcjonariusz danej spółki, nawet jeśli formalnie umowa została zawarta z inną stroną, to nadal podlega zakresowi

wi tego przepisu. W konsekwencji, gdy spółka z o.o. udziela poręczenia na rzecz małżonka członka rady nadzorczej tej samej spółki (a ten jednocześnie jest jedynym wspólnikiem w spółce z o.o.), wymagane jest uzyskanie zgody zgromadzenia wspólników. Również w wyroku z 7.3.2017 r., sygn. II CSK 349/16, Legalis, SN potwierdził wcześniejsze stanowisko i wskazał, że celem art. 15 KSH jest doprowadzenie do sytuacji, w której wspólnicy (akcjonariusze) uzyskają możliwość przeprowadzenia weryfikacji stosunków umownych zawieranych przez spółkę kapitałową. W ten sposób mogą oni ograniczać ryzyko zawierania przez spółkę umów, na mocy których funkcjonariusze spółki wskazani w art. 15 § 1 KSH uzyskują jednostronne korzyści prawne. Dotyczy to nie tylko umów zawieranych przez spółkę bezpośrednio z funkcjonariuszami, ale także umów zawieranych z osobami trzecimi, jeżeli ich rzeczywistym beneficjentem jest funkcjonariusz spółki.

Stanowisko znalazło potwierdzenie również w wyroku z 7.3.2017 r. (sygn. II CSK 349/16, Legalis), w uchwale z 24.1.2020 r. (sygn. III CZP 52/19, Legalis) oraz w wyroku SA w Poznaniu z 25.5.2020 r. (sygn. I ACa 340/20, Legalis).

Poza powyższymi orzeczeniami za szerszym rozumieniem zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz” opowiedziała się również znaczna część doktryny. Zdaniem *M. Rodzynkiewicza*: „ze względu na cel art. 15 KSH (funkcja ochronna wobec spółki i jej wspólników), prymat należy dać wykładni funkcjonalnej, co oznacza, że określenie »na rzecz« należy rozumieć tak, iż art. 15 KSH znajduje zastosowanie także wtedy, gdy rzeczywistym beneficjentem umowy jest funkcjonariusz spółki, mimo że formalnie umowę zawarto z innym podmiotem (np. ze spółką kapitałową, której jedynym właścicielem jest funkcjonariusz spółki, z małżonkiem funkcjonariusza spółki, z którym funkcjonariusz pozostaje w ustroju wspólności majątkowej)” (*M. Rodzynkiewicz* [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz, wyd. VII, WKP 2018, art. 15).

Zdaniem *A. Opalskiego* pojęcie umowy „na rzecz” osób wymienionych w art. 15 § 1 KSH należy rozumieć szeroko, nie tylko przez pryzmat konstrukcji *pactum in favorem tertii* (art. 393 KC) (Art. 15 KSH, t. IIIA, red. *Opalski* 2016, wyd. 1). Takie stanowisko zajmują również *A. Szajkowski*, *M. Tarska* (art. 15 KSH, t. I, *Soltysieński* 2006, wyd. 2, s. 261; Art. 15 KSH *Litwińska-Werner* 2007, wyd. 3, s. 203).

Stanowisko odmienne nie zostało zaprezentowane w orzecznictwie. W doktrynie stanowisko odmienne

zajmuje *M. Tofel* (*J. Bieniak* i in., Kodeks spółek handlowych. Komentarz, 2015, s. 103), a także *M. Michalski* (Kodeks spółek handlowych. Komentarz, red. *A. Kidyba*, t. 1, Warszawa 2017, s. 189), który powołuje się na konieczność stosowania wykładni zwężającej wobec restrykcyjnego charakteru przepisu art. 15.

W związku z wypracowaną i zgodną linią orzecniczą oraz stanowiskiem znacznej części doktryny za prawidłowy należy uznać wymóg uzyskania zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) na zawarcie przez spółkę umowy poręczenia za dług małżonka członka zarządu tej spółki. Celem art. 15 KSH była ochrona spółki i jej wspólników, dlatego też nie mogą podlegać wyłączeniu umowy, które spółka kapitałowa zawiera z osobami trzecimi, jednak korzyści z nich czerpie funkcjonariusz spółki, ponieważ sprzeczne byłoby to z wykładnią funkcjonalną tego przepisu. W omawianej sprawie nie ma wątpliwości, że w przypadku zawarcia umowy poręczenia przez spółkę za dług małżonka w przypadku małżeńskiej wspólności majątkowej wierzyciel będzie mógł żądać zaspokojenia z majątku wspólnego i majątków osobistych. Dlatego też funkcjonariusz spółki stał się w tym przypadku rzeczywistym beneficjentem umowy i do zawarcia tej umowy konieczna była zgoda walnego zgromadzenia.

r. pr. *Łukasz Berak*

Anna Komorzycka

Sołtysiński Kawecki & Szlęzak